

PRIJEVREMENA OTPLATA KREDITA PREMA NOVOM ZAKONU O POTROŠAČKOM KREDITIRANJU

Dr. sc. Emilia Čikara, viša asistentica
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK: 336.77::330.567.22
Ur.: 30. studenog 2009.
Pr.: 2. veljače 2010.
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

U radu se proučava pravo potrošača na prijevremenu otplatu kredita kao jedan od instituta kojima se nastoji povisiti stupanj zaštite potrošača u okviru potrošačkog kreditiranja. Osim što predstavlja element zaštite potrošača, pravo na prijevremenu otplatu kredita predstavlja i instrument za poticanje tržišnog natjecanja, time što omogućava veću mobilnost klijenata kreditnih institucija. Ovo izuzetno važno pravo potrošača trenutno je uređeno odredbama Glave IX. Zakona o zaštiti potrošača o potrošačkom zajmu. Supsidijarno se također primjenjuju i odredbe Zakona o obveznim odnosima o ugovoru o kreditu. Kao posljedica daljnje harmonizacije hrvatskog prava s pravom Europske unije, hrvatski je zakonodavac preuzeo Direktivu 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu usvajanjem Zakona o potrošačkom kreditiranju. Novi Zakon koji stupa na snagu 1. siječnja 2010. godine, radikalno reformira pitanje prijevremene otplate kredita i predstavlja važan iskorak u odnosu na dosadašnje rješenje iz Zakona o zaštiti potrošača. Stoga je zadatak ovoga rada predstaviti glavne novine i prednosti koje novi Zakon o potrošačkom kreditiranju donosi u odnosu na trenutno važeće zakonsko uređenje prijevremene otplate kredita. Također će se ukazati i na neke nedostatke novog uređenja prijevremene otplate kredita, te pokušati dati prijedloge za njihovo otklanjanje.

Ključne riječi: *pravo na prijevremenu otplatu kredita, Zakon o potrošačkom kreditiranju, Zakon o zaštiti potrošača, Zakon o obveznim odnosima, Direktiva 2008/48/EZ, potrošački kredit, potrošački zajam, zaštita potrošača.*

I. UVOD

Pravo potrošača na prijevremenu otplatu kredita samo je jedan od instituta kojima se nastoji povisiti stupanj zaštite potrošača u okviru potrošačkog kreditiranja. U ovo doba globalne ekonomske krize i recesije potrošački krediti su od ključne važnosti za egzistenciju potrošača. Porast broja različitih novih vrsta i oblika kreditiranja i promjena ponašanja potrošača koji danas žive iznad svojih mogućnosti dovela je do toga da se krediti koriste kao sredstvo održavanja određenog životnog standarda. I dok se je nekad kredit koristio isključivo kao sredstvo financiranja značajnijih ulaganja u životu pojedinca, kao što je to primjerice kupnja skupih kućanskih aparata, danas se njime financira čak i kupnja namirnica za domaćinstvo. Činjenica da je tržište potrošačkog kredita u Europskoj uniji (dalje u tekstu: EU) danas doseglo volumen od 800 milijardi eura godišnje¹ govori sama za sebe. Osim toga, potrošači se često nepromišljeno i bez dostatnog razumijevanja obveza koje preuzimaju potpisivanjem ugovora o kreditu obvezuju na duže vrijeme, što u slučaju promjene životnih okolnosti može dovesti do nemogućnosti plaćanja rata kredita odnosno u konačnici i do prezaduživanja. Tako su posebno otežane gospodarske i društvene prilike u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: RH) dovele do ukupne zaduženosti njezinih građana kod banaka u iznosu od oko 118 milijardi kuna.²

Od trenutka stupanja na snagu prvog Zakona o zaštiti potrošača (dalje u tekstu: ZZZP) u 2003. godini³ spomenuta je materija, a u okviru nje i pravo potrošača na prijevremenu otplatu kredita uređena u Glavi 8. pod nazivom „Potrošački zajam“,⁴ da bi je potom novi ZZZP iz 2007. godine⁵ preuzeo u Glavu IX. Zakona. Odredbe čl. 71. – 86. ZZZP-a posljedica su implementiranja Direktive 87/102/EEZ o potrošačkom kreditu⁶ (dalje u tekstu: Direktiva 87/102/EEZ) u hrvatsko pravo. Taj je čin pak rezultat preuzete obveze RH na usklađivanje zakonodavstva i prilagođavanje zaštite potrošača u Hrvatskoj zaštiti koja je na snazi u EU, a koja proizlazi iz čl.

1 Vidi mjesečne podatke ESB-a, <<http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=100000143>>, 1. srpnja 2009., 12. rujna 2009. Ukupan volumen kredita domaćinstvima je u EMU u prvom kvartalu 2009. godine iznosio preko 4,8 bilijuna eura.

2 Potrošački krediti: Sve teže do kredita, <http://www.jutarnji.hr/novac/vas_novac/clanak/art-2008,11,27,potrosacki_krediti,142676.jl>, 27. studenog 2008., 20. svibnja 2009. Vidi Petrić, Silvija, Ugovor o potrošačkom kreditu, u: Slakoper, Zvonimir (ur.), Bankovni i financijski ugovori, Zagreb, Pravni fakultet Rijeka, 2007., str. 539 et seq.

3 Zakon o zaštiti potrošača, NN br. 96/03.

4 Čl. 56. – 71. ZZZP-a.

5 Zakon o zaštiti potrošača, NN br. 79/07., 125/07., 79/09., 89/09.

6 Direktiva 87/102/EEZ Vijeća od 22.12.1986. o usklađivanju zakona, uredbi i upravnih propisa država članica koji se odnose na potrošačke kredite, Sl. l. L 42/48 od 12.2.1987., izmijenjena i dopunjena Direktivom 90/88/EEZ Vijeća od 22.2.1990., Sl. l. L 61/14 od 10.3.1990. i Direktivom 98/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16.2.1998., Sl. l. L 101/17.

74. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (dalje u tekstu: SSP)^{7,8} No upravo radi opisane teške gospodarske situacije i uvjeta na tržištu kredita propisi EU o potrošačkom kreditu nedavno su doživjeli veliku reformu usvajanjem nove Direktive 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu⁹ (dalje u tekstu: Direktiva 2008/48/EZ) 11. lipnja 2008. godine.¹⁰ Između niza problema i nesuglasica oko predloženih rješenja koje su mukotrpnim zakonodavni postupak suodlučivanja odužili na gotovo šest godina, kao jedno od gorućih pitanja pojavilo se je i uređenje prava potrošača na prijevremenu otplatu kredita.¹¹ Ovo izrazito važno pravo bilo je predmetom živih polemika između različitih zainteresiranih predstavnika financijskog sektora, udruga za zaštitu potrošača i predstavnika država članica, te doživjelo više različitih formulacija i prijedloga.¹² Konačno rješenje sadržano u čl. 16. Direktive 2008/48/EZ predstavlja značajan napredak u zaštiti potrošača te u znatnoj mjeri ograničava samovolju kreditnih institucija. Ono se kao i preostale odredbe Direktive 2008/48/EZ mora preuzeti u pravo država članica EU u roku od dvije godine od njezina stupanja na snagu, dakle najkasnije do 11. lipnja 2010. godine, kada ujedno prestaje važiti

7 Zakon o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica, NN MU br. 14/01.

8 Opća obveza usklađivanja prava proizlazi iz čl. 69. st. 1. SSP-a, prema kojemu će Hrvatska nastojati osigurati postupno usklađivanje postojećih zakona i budućega zakonodavstva s pravnom stečevinom EU (*acquis*).

9 Direktiva 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23.4.2008. o ugovorima o potrošačkom kreditu kojom se opoziva Direktiva Vijeća 87/102/EEZ, Sl.I. L 133/66 od 22.5.2008.

10 Čikara, Emilia, Nova Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu, Pravo i porezi, br. 7–8/2009, str. 94 et seq. i br. 9/2009, str. 88 et seq.

11 Komisija u rujnu 2002. g. usvaja prvi Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o usklađivanju zakona, uredbi i upravnih propisa država članica o potrošačkom kreditu, KOM (2002) 443 fin., Sl.I. EZ 2002, br. C 331 E, 2000. No, već prilikom prvog čitanja u Europskom parlamentu uslijedili su prijedlozi mnogih izmjena, koje Komisija prihvaća samo djelomično i 28. listopada 2004. donosi izmijenjeni Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o usklađivanju zakona, uredbi i upravnih propisa država članica o potrošačkom kreditu, o ukidanju Direktive 87/102/EEZ i o izmjeni Direktive 93/13/EEZ, KOM (2004) 747 fin., Sl.I C 50 od 28. listopada 2004, 10. No kako ni taj izmijenjeni Prijedlog u okviru zakonodavnog postupka suodlučivanja nije naišao na odobravanje Europskog parlamenta, Komisija 7. listopada 2005. donosi čak treći i sveobuhvatno izmijenjeni Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o ugovorima o potrošačkom kreditu i o izmjeni Direktive 93/13/EEZ, o kojem je politička suglasnost u Vijeću postignuta tek 21. svibnja 2007. usvajanjem zajedničkog stajališta. Tijekom drugog čitanja Europski je parlament 16. siječnja 2008. iznio svoje stajalište sa predloženim izmjenama Direktive, koje je Komisija 25. veljače 2008. i prihvatila, nakon čega je 7. travnja 2008. uslijedila konačna odluka Vijeća o usvajanju Direktive 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu.

12 Vidi npr. Lannoo, Karel/Mata, Munoz Almudena de la, Integration of the EU Consumer Credit Market, Proposal for a more Efficient Regulatory Model, CEPS Working Document No 231, November 2004, <http://shop.ceps.be/downfree.php?item_id=1174>, 10. listopada 2007., 20. ožujka 2008. Žestoke kritike dolazile su od strane kreditora, koji su naglašavali kako stroga i detaljna nova pravila prelaze okvire zaštite potrošača. Vidi French Association of Specialised Credit Establishments, European Voice od 31.10./6.11.2002.: „In their current wording the directive's provisions appear to have forgotten that consumers are adults.”

Direktiva 87/102/EEZ (čl. 27. st. 1. Direktive 2008/48/EZ).¹³ U skladu sa spomenutom obvezom iz čl. 74. SSP–a hrvatski je zakonodavac već u lipnju 2009. godine usvojio novi Zakon o potrošačkom kreditiranju¹⁴ (dalje u tekstu: ZPK), koji stupa na snagu 1. siječnja 2010.¹⁵ No iako je ZPK jedan od prvih primjera preuzimanja Direktive 2008/48/EZ u nacionalno pravo, on ostavlja različitim davateljima kredita godinu dana kao prijelazni rok za prilagodbu i usklađivanje njihova poslovanja, naime do 1. siječnja 2011. godine.¹⁶ Novi Zakon radikalno reformira pitanje prijevremene otplate kredita i predstavlja važan iskorak u odnosu na dosadašnje rješenje iz ZZP–a. Budući da će odredbe ZZP–a koje uređuju ovu materiju prestati važiti tek 1. siječnja 2011. godine i time ustupiti mjesto za potrošača zasigurno povoljnijim odredbama ZPK–a, zadatak je ovoga rada predstaviti glavne novine i prednosti koje novi ZPK donosi u odnosu na odredbe ZZP–a o prijevremenoj otplati kredita. Jednako tako u ovom će se radu nastojati ukazati i na neke nedostatke novog uređenja prijevremene otplate kredita, te pokušati dati prijedloge za njihovo otklanjanje.

II. PROBLEMI PRIJEVREMENE OTPLATE KREDITA

Problemi vezani uz pravo prijevremene otplate kredita su mnogobrojni i mogu se promatrati iz više aspekata. S jedne strane postoji problem rascjepkanosti važećih hrvatskih propisa koji uređuju ovo posebno pravo. S druge strane praksa koju banke i različite druge kreditne institucije primjenjuju prilikom prijevremene otplate kredita nerijetko otežava njegovo korištenje. Čak štoviše, potrošači se teško odlučuju na prijevremenu otplatu kredita i načelno je smatraju neisplativom.

1. Prijevremena otplata kredita prema važećem zakonodavstvu

Pravo potrošača na prijevremenu otplatu kredita uređeno je u čl. 79. ZZP–a koji nosi naziv „Ispunjenje ugovora o zajmu prije roka“ i odnosi se na sve ugovore

13 Iako je čl. 27. st. 1. Direktive 2008/48/EZ kao rok za preuzimanje odredaba u nacionalno pravo država članica propisao 12. svibnja 2010., Komisija je ispravila očitu pogrešku usvajanjem Ispravka (Sl.L. L 207/14 od 11. kolovoza 2009). u kojem je kao ispravan datum naveden 11. lipnja 2010.

14 Zakon o potrošačkom kreditiranju, NN br. 75/09.

15 Prema čl. 30. ZPK–a stupa na snagu 1. siječnja 2010., osim odredaba čl. 9. o pristupu kreditnim registrima koje stupaju na snagu danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.

16 Čl. 28. st. 2 ZPK–a. Osim odredaba čl. 9., 11., 12., 13. i 17., druga rečenica čl. 18. st. 1. i čl. 18. st. 2., koje propisuju obveze obavještavanja potrošača o promjenama uvjeta ugovora i koje se primjenjuju se i na otvorene ugovore o kreditu sklopljene do dana stupanja na snagu ZPK–a (čl. 29. st. 2 ZPK–a). O izrazitoj konfuznosti spomenutih odredaba te načinu njihova tumačenja vidi Čikara Emilia, *Gegenwart und Zukunft der Verbraucherkreditverträge in der EU und in Kroatien*, Wien i dr., LIT Verlag, 2010., str. 400.

obuhvaćene Glavom IX. ZZP-a o potrošačkom zajmu.¹⁷ Prema čl. 79. st. 1. ZZP-a potrošač može vratiti zajam i prije dospelosti, dakle i prije roka određenog za vraćanje. Pored toga potrošač ima pravo zahtijevati razmjerno sniženje ukupnih troškova zajma, a koje se sastoji od razlike u iznosu kamata „koje je trebalo platiti do trenutka u kojem je, prema ugovoru, trebalo izvršiti plaćanje i iznosa kamata plaćenih do trenutka vraćanja zajma“.¹⁸ Ova je odredba u ZZP ušla kao rezultat preuzimanja čl. 8. Direktive 87/102/EEZ, te je poput njega ostala nedorečenom glede mnogih važnih praktičnih pitanja, kao što su to npr. rokovi ili pravo davatelja kredita na naknadu eventualno mu nastale štete.¹⁹ Razlog tome vjerojatno treba tražiti u odredbama Zakona o obveznim odnosima²⁰ (dalje u tekstu: ZOO) koje odgovarajuće pravo uređuju kod ugovora o kreditu, ugovora o zajmu i kupoprodaje s obročnom otplatom cijene. S tim u vezi postavlja se i pitanje odnosa između ZZP-a i drugih zakona. Iako ZZP važi kao *lex specialis*, primjenu odredaba ZOO-a kao *lex generalis*-a jamči čl. 2. st. 2. ZZP-a, prema kojem će se u slučaju da ZZP-om nije drukčije određeno, na obveznopravne odnose između potrošača i trgovca, u ovom slučaju dakle zajmodavca, primijeniti odredbe ZOO-a. Tako u skladu s čl. 1024. st. 1. i 2. ZOO-a korisnik kredita može vratiti kredit i prije roka određenog za vraćanje, ali je dužan o tome unaprijed obavijestiti banku, te je dužan naknaditi štetu ako ju je davatelj kredita pretrpio. Povrh toga, prema čl. 1024. st. 4. ZOO-a banka kod prijevremene otplate kredita nema pravo uračunati kamate za vrijeme od dana vraćanja kredita do dana kad ga je po ugovoru trebalo vratiti. Prema čl. 507. ZOO-a isto vrijedi i za ugovor o zajmu, gdje ako nije drukčije ugovoreno, zajmoprimac može vratiti zajam i prije roka određenog za vraćanje, ali je dužan unaprijed obavijestiti zajmodavca o svojoj namjeri te mu naknaditi štetu. Također, čl. 467. ZOO-a predviđa kod kupoprodaje s obročnom otplatom cijene pravo kupca da uvijek odjednom isplati ostatak cijene,

17 Ugovor o potrošačkom zajmu definiran je u čl. 71. st. 1. i st. 2. ZZP-a. Vidi infra, str. 4 i bilj. 21. Prema čl. 72. ZZP-a ugovori isključeni od primjene Glave IX. Zakona su: ugovori o zajmu namijenjene zakupu stvari, osim ako je ugovorom o zakupu predviđeno da će na kraju ugovorenog roka zakupa stvar prijeći u vlasništvo zakupnika; ugovori o zajmu kojima je predviđeno da se kamate ne plaćaju ako potrošač isplati zajam odjednom; ugovori o dopuštenom prekoračenju na tekućem računu, osim članaka 77., 85. i 86. ZZP-a; ugovori o zajmu kojima se potrošač obvezuje vratiti zajam u razdoblju kraćem od 3 mj.; ugovori o zajmu kojima se potrošač obvezuje vratiti zajam u najviše 4 obroka u razdoblju kraćem od 12 mj.

18 Čl. 79. st. 2. ZZP-a.

19 Čl. 8. Direktive 87/102/EEZ doživio je prve kritike već tijekom zakonodavnog postupka. Pojedini su autori smatrali kako odredba krši osnovno načelo *pacta sunt servanda*. Snažan je pritisak izvršen i od strane predstavnika davatelja kredita, koji su smatrali kako odredba ne vodi dovoljno računa o njihovim pravima te predstavlja nedopušteno opterećenje za davatelje kredita. Vidi Hoffmann, Markus, Die Reform der Verbraucherkredit-Richtlinie (87/102/EWG), Berlin, De Gruyter Recht, 2007., str. 61; Reifner, Udo, Die EG-Richtlinie über den Konsumentenkredit – Nachhilfe im Verbraucherschutz für die Bundesrepublik Deutschland, u: Hörmann, Günter, (ur.), Verbraucherkredit und Verbraucherinsolvenz, Bremen, Universität Bremen, 1986., str. 634.

20 Zakon o obveznim odnosima, NN br. 5/05., 41/08.

čist, bez ugovornih kamata i bez troškova.²¹ Osim ovih posebnih pravila, postoji i opća odredba o prijevremenom ispunjenju novčanih obveza propisana u čl. 25. ZOO–a. Prema ovoj odredbi dužnik novčane obveze može ju ispuniti prije roka, a pravo od iznosa duga odbiti iznos kamata za vrijeme od dana isplate do dospelosti obveze ima samo ako je na to ovlašten ugovorom. Radi se o kogentnom propisu i svaka odredba ugovora kojom se dužnik odriče toga prava je ništetna.

No unatoč činjenici što spomenute odredbe ZOO–a uređuju pravo na prijevremenu otplatu detaljnije nego što to čini sam ZZZP, postoji čitav niz pitanja koje ovakvo zakonodavno uređenje čine problematičnim. Prije svega je potrebno povući razlikovnu crtu između prava na prijevremenu otplatu kod potrošačkog kredita odnosno zajma u smislu ZZZP–a i prava na prijevremenu otplatu kod gore navedenih ugovora prema ZOO–u. Dok se odredbe Glave IX. ZZZP–a ograničavaju na ugovore o zajmu koje sklapaju potrošač i zajmodavac, dotle se odredbe ZOO–a osim na potrošačke ugovorne odnose primjenjuju i na ugovore trgovačkog ili građanskog prava, odnosno ne štite potrošača kao posebnu društvenu skupinu već kao jednu od ugovornih strana.²² Tako se prema čl. 71. st. 1. ZZZP–a ugovorom o potrošačkom zajmu obvezuje zajmodavac potrošaču staviti na raspolaganje određeni iznos novca, a potrošač se obvezuje da mu plaća određenu kamatu i dobiveni iznos vrati u vrijeme i na način utvrđen ugovorom. Prema čl. 3. st. 1. ZZZP–a „potrošač je svaka fizička osoba koja sklapa pravni posao ili djeluje na tržištu u svrhe koje nisu namijenjene njegovoj

21 Autorica smatra kako je treba razlikovati kupoprodaju s obročnom otplatom cijene prema ZOO–u, koju dio pravne teorije i prakse naziva potrošačkim kreditom i od ugovora o potrošačkom zajmu prema ZZZP–u. Prema čl. 71. st. 2. ZZZP–a se ugovor o kupnji proizvoda i usluga, kojim se ovlašćuje potrošača da plati kupnju u nekoliko obroka, s tim da je zbroj iznosa svih obroka viši od cijene proizvoda ili usluge, za potrebe ZZZP–a, smatra ugovorom o potrošačkom zajmu. Dotle se prema čl. 464. ZOO–a ugovorom o kupoprodaji pokretne stvari s obročnom otplatom cijene obvezuje prodavatelj predati kupcu pokretnu stvar prije nego što mu cijena bude potpuno isplaćena, a kupac se obvezuje isplatiti njezinu cijenu u obrocima, u određenim vremenskim razmacima. Glavne razlike u odnosu na čl. 71. st. 2. ZZZP–a sastoje se u tome što se kupoprodaja s obročnom otplatom cijene odnosi na pokretne i što je ukupan iznos svih obročnih otplata jednako velik kao i cijena. „Kredit“ se ovdje sastoji u odstupanju od istovremenosti činidaba, budući da prodavatelj predaje pokretnu stvar kupcu odmah, iako će isplatu cijene dobiti kasnije u obrocima. Upravo stoga je prof.dr.sc. Ledić s pravom ukazao na činjenicu kako kupoprodaji s obročnom otplatom cijene nedostaje osnovni element potrošačkog kredita, a taj je naplatnost kreditiranja (primjerice putem kamata). U čl. 71. st. 2. ZZZP–a element naplatnosti sastoji se u tome što je „zbroj iznosa svih obroka viši od cijene proizvoda ili usluge“. Detaljno o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene Petrić, Silvija, *Zaštita potrošača u bankarskim kreditnim poslovima u hrvatskom pravu u odnosu na pravo Europske unije*, Split, ZPFS, br. 1–1/2002., str. 126; Ledić, Dragutin, *Ugovor o prodaji s obročnim otplatama cijene – posao namijenjen potrošačima i njihovoj zaštiti*, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banjaluci, 1990., str. 41.

22 Josipović, Tatjana, *Das Konsumentenschutzgesetz – Beginn der Europäisierung des kroatischen Vertragsrechts*, u: Grundmann, Stefan/Schauer, Martin (ur.), *The Architecture of European Codes and Contract Law*, Alphen aan den Rijn i dr., Kluwer Law Internat., 2006., str. 129.

poslovnoj djelatnosti niti obavljanju djelatnosti slobodnog zanimanja²³ Zajmodavac koji se za potrebe ZZZP-a smatra trgovcem (čl. 71. st. 4. ZZZP),²⁴ je u čl. 71. st. 3. ZZZP-a definiran kao „svaka osoba ili skupina osoba koja u okviru svoje djelatnosti ili svoga zanimanja sklapa s potrošačima ugovore o zajmu“.²⁵ Dotle u skladu s čl. 1021. ZOO-a kredit može uslijediti isključivo od banke kao davatelja kredita, dok prema čl. 499. ZOO-a zajam mogu odobriti i sve ostale fizičke ili pravne osobe. Stoga se za slučaj potrebe supsidijarne primjene odredaba ZOO-a postavlja pitanje koje od navedenih odredaba ZOO-a zapravo primijeniti. Kao primjer se može uzeti pravo davatelja

23 Hrvatsko pravo potrošačkog kredita je donedavno razlikovalo dvije osnovne definicije potrošača. Naime ukoliko je fizička osoba u vrijeme zaključenja ugovora o kreditu djelovala u svrhe namijenjene njezinoj profesionalnoj ili poslovnoj djelatnosti, ona se je smatrala potrošačem ukoliko je takav ugovor sklopila s kreditnom institucijom. Naime, u Glavi XXIV. Zakon o kreditnim institucijama (dalje u tekstu: ZKI), NN br. 117/08., 74/09., koja nosi naziv „Zaštita potrošača“, u čl. 304. potrošač je bio definiran kao „svaka fizička osoba koja je klijent kreditne institucije“. Za razliku od definicije potrošača prema čl. 3. st. 1. ZZZP-a, definicija iz čl. 304. ZKI nije vodila računa o svrsi s kojom se ugovor sklapa. Stoga su bile moguće konstelacije, kada jedna te ista fizička osoba ne ispunjava pretpostavke definicije potrošača prema čl. 3. st. 1. ZZZP-a, dok ih ispunjava prema čl. 304. ZKI. Na taj način su čak i profesionalci uživali zaštitu potrošača kada su ugovor o kreditu sklapali s kreditnom institucijom. Ovaj je nedostatak uklonjen posljednjim izmjenama i dopunama ZKI-a iz NN br. 153/09., te čl. 304 ZKI potrošača sada definira kao svaku fizičku osobu koja je klijent kreditne institucije, a koja djeluje izvan područja svoje gospodarske djelatnosti ili slobodnog zanimanja. Osim toga, može se reći kako u širem smislu poznaje čak i više definicija potrošača, budući da posebni zakoni redovno sadrže odredbe o zaštiti potrošača, koje ga definiraju na različiti i međusobno neusklađeni način. Tako npr. Zakon o leasingu, NN br. 135/06., koji je za pravo potrošačkog kredita relevantan stoga jer je i financijski leasing s klauzulom o prelasku prava vlasništva obuhvaćen poljem primjene odnosnih odredaba, u svojoj Glavi XV. Zaštita potrošača u čl. 88. potrošača definira kao svaku fizičku osobu, primatelja leasinga, koja ima prava i obveze po ugovoru o leasingu. To znači da u smislu Zakona o leasingu potrošačem može biti i trgovac pojedinac prema čl. 3. Zakona o trgovačkim društvima, NN br. 111/93., 34/99., 52/00., 118/03., 107/07. kao i sve druge fizičke osobe koje se prema hrvatskome pravu smatraju trgovcima i koje ugovor o leasingu sklapaju u okviru njihove poslovne ili profesionalne djelatnosti. O tome Parać, Zoran, Zakon o leasingu (ili što je to pjesnik stvarno htio reći), Pravo u gospodarstvu, Zagreb, 2007., str. 147.

24 Prema čl. 3. st. 1. ZZZP-a trgovac „je bilo koja osoba koja sklapa pravni posao ili djeluje na tržištu u okviru svoje poslovne djelatnosti ili u okviru obavljanja djelatnosti slobodnog zanimanja“. Detaljno o pojmu trgovca u smislu ZZZP-a vidi Pogarčić, Zdenka, Obveze trgovaca u zaštiti potrošača: opća pravila o trgovanju, u: Dika, Mihajlo/Pogarčić, Zdenka (ur.), Obveze trgovca u sustavu zaštite potrošača, Zagreb, Narodne novine d.d., 2003., str. 8; Josipović, Tatjana, op.cit., str. 132. O pojmu profesionalne i poslovne djelatnosti Baretić, Marko, Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima, u: Dika, Mihajlo/Pogarčić, Zdenka (ur.), op.cit., str. 64.

25 Važno je napomenuti kako se je hrvatski zakonodavac prilikom preuzimanja Direktive 87/102/EEZ u ZZZP, umjesto doslovnog prijevoda izraza „davatelj kredita“ odlučio za pojam „zajmodavac“. Razlog tome leži prije svega u činjenici, što ugovor o kreditu iz Direktive 87/102/EEZ ne odgovara definiciji ugovora o kreditu hrvatskog ugovornog prava. Budući da se pojam davatelja kredita, kako je on definiran u Direktivi ne ograničava isključivo na banke, već obuhvaća sve fizičke i pravne osobe koje se odobravanjem kredita bave kao svojom poslovnom ili profesionalnom djelatnosti, hrvatski se je zakonodavac odlučio za pojam „zajmodavac“. Vidi Slakoper, Zvonimir, Ugovor o zajmu, u Slakoper, Zvonimir (ur.), op.cit., str. 441; Čulinović-Herc, Edita, Financijska transparentnost potrošačkog zajma – trendovi u europskom i hrvatskom pravu i praksi, Split, ZPFS, vol. 42, br. 3/2005., str. 312.

kredita na naknadu štete koja mu je prijevremenom otplatom kredita eventualno nastala, budući da odredba ZZP-a o pravu potrošača na prijevremenu otplatu ovo pitanje posebno ne uređuje. Iako se kao logičan odgovor nameće mogućnost primjene čl. 1024. ZOO-a, ne treba isključiti ni mogućnost primjene čl. 507. ZOO-a. Dotle čl. 467. ZOO-a mogućnost takve naknade niti ne predviđa.²⁶ Iz svega navedenog slijedi zaključak kako bi se kod potrošačeva izvršenja prava na prijevremenu otplatu kredita glede naknade štete trebale supsidijarno primijeniti odredbe iz čl. 1024. ZOO-a kada kao zajmodavac nastupa banka, dok bi se u preostalim slučajevima trebao primijeniti čl. 507. ZOO-a. No čak između ovih dvaju odredaba postoji važna sadržajna razlika. Dok čl. 1024. ZOO-a predviđa dužnost naknade štete samo ako ju je davatelj kredita pretrpio, dotle čl. 507. ZOO-a propisuje dužnost naknade štete. Kako u praksi kao davatelji kredita uglavnom nastupaju banke primjena ovih odredaba ne bi smjela stvarati veće poteškoće.²⁷

2. Prijevremena otplata kredita u praksi davatelja kredita

Prikazano važeće zakonodavstvo ostavlja mnoga važna pitanja otvorenima, te njihovo rješavanje prepušta praksi. Različite kreditne institucije, od kojih se kao najčešći davatelji kredita na tržištu pojavljuju banke, pronašle su odgovore koji naravno idu više u prilog njima, a manje potrošačima. Budući da banke prijevremenom otplatom kredita gube kamatu koja predstavlja njihovu dobit, one su tijekom vremena razvile više načina kako sebi osigurati što veću zaradu s jedne strane, te kako odvratiti potrošače od korištenja njihova prava na prijevremenu otplatu kredita s druge strane.

Potrošač koji se odluči na prijevremenu otplatu kredita, ima u skladu s čl. 71. st. 2. ZZP-a, kao i u skladu s relevantnim odredbama ZOO-a pravo zahtijevati razmjerno sniženje troškova kredita. Ono se sastoji u razlici iznosa kamata, koje je potrošač trebao platiti do trenutka u kojem je, prema ugovoru, trebalo vratiti čitav iznos kredita, i iznosa kamata plaćenih do trenutka u kojem se prijevremeno vraća kredit. Kako bi se bankama kao davateljima kredita osigurao što veći iznos kamate, otplatni planovi se sačinjavaju na način da potrošač tijekom trajanja ugovora o kreditu najprije otplaćuje veći udio kamata, a manji udio glavnice. Takav način otplate kredita, koji je uređen u točki 3. Upute za primjenu Odluke o efektivnoj kamatnoj stopi kreditnih institucija i kreditnih unija te ugovaranju usluga s potrošačima,²⁸ bankama u slučaju

26 Vidi *infra*, str. 7.

27 Sudska praksa o pravu na prijevremenu otplatu kredita je vrlo oskudna. Vidi *infra*, str. 7, bilj. 32.

28 Odluka o efektivnoj kamatnoj stopi kreditnih institucija i kreditnih unija te ugovaranju usluga s potrošačima, NN br. 1/09., 41/09. Treba napomenuti kako ovoj Odluci koju je temeljem čl. 307. toč. 1. i 3. ZKI-a usvojio guverner Hrvatske narodne banke (dalje u tekstu: HNB) nasuprot stoji Odluka o jedinstvenoj metodi izračuna efektivne godišnje kamatne stope na potrošačke zajmove, NN 27/08 koju je temeljem čl. 75 st. 8 ZZP-a donio ministar gospodarstva, rada i poduzetništva u suglasnosti s ministrom financija (dalje u tekstu: ZZP-Odluka). ZZP-Odluka ne sadrži odredbe o načinu otplate kredita.

prijevremene otplate kredita osigurava zaradu. No iz istog je razloga i financijska isplativost korištenja prava na prijevremenu otplatu kredita za potrošača najveća na samome početku njegove otplate. Kako vrijeme protječe ona biva sve manja, a jednom kada potrošač davatelju kredita otplati veći dio kamate, prijevremena otplata kredita postaje financijski neisplativa.

Kao glavnu otežavajuću okolnost koja potrošače odvraća od korištenja njihova prava da djelomično ili u cijelosti prijevremeno otplate kredit treba spomenuti naknadu koje banke u tom slučaju naplaćuju. Kako bi destimirale svoje klijente glede korištenja prava na prijevremenu otplatu kredita, banke u praksi naplaćuju naknadu koja se izražava u postotku ostatka dugovanog iznosa i koja se već ovisno o vrsti kredita kreće od 2,00% pa sve do 5,00%.²⁹ Primjerice, ukoliko potrošač koji je sklopio ugovor o kreditu u visini od 15.000,00 eura i koji je već otplatio 5.000,00 eura, želi prijevremeno otplatiti kredit, banka će mu za zatvaranje kredita naplatiti naknadu u visini od 5% od ostatka dugovanog iznosa, dakle u konkretnom slučaju 500,00 eura.³⁰ Pritom treba napomenuti kako unatoč spomenutoj odredbi čl. 1024. ZOO-a, koja propisuje dužnost naknade štete samo ako ju je davatelj kredita pretrpio zbog vraćanja kredita i prije dospelosti, banke u slučaju prijevremene otplate kredita spomenutu naknadu redovno naplaćuju. Stoga, iako bi se moglo zaključiti kako davatelju kredita radi sprečavanja povećanja njegove imovine, dakle radi izmakle dobiti u slučaju prijevremene otplate kredita uvijek nastaje šteta gubitkom kamata od dana prijevremene otplate do dana kada je kredit trebalo vratiti, ne treba izgubiti iz vida odredbu iz čl. 1024. st. 4. ZOO-a. Naime, spomenuta odredba propisuje kako banka kod prijevremene otplate kredita nema pravo uračunati kamate za vrijeme od dana vraćanja kredita do dana kad ga je po ugovoru trebalo vratiti. Kako se radi o kogentnoj zakonskoj odredbi, svaka bi suprotna ugovorna odredba bila apsolutno ništetna. Iz navedenog slijedi zaključak kako banke nemaju pravo zahtijevati naknadu koja se sastoji u izmakloj dobiti radi gubitka kamata (neostvarene kamate). Budući da je kamata po pravnoj prirodi cijena koju potrošač plaća banci radi korištenja glavnice, u slučaju prijevremene otplate kredita otpada kako ekonomska tako i

²⁹ Vidi čl. 342.–349. ZOO-a.

³⁰ Vidi npr. Raiffeisenbank Austria d.d. Zagreb, **Naknade** u poslovima **kreditiranja građana**, točka 9. Prijevremena otplata kredita, točka 9.1. Prijevremena djelomična otplata kredita – 2,00% iznosa nedospjele glavnice, min. 150,00 kn; točka 9.2. Prijevremena konačna otplata kredita, 3,00% iznosa nedospjele glavnice, min. 300,00 kn. <<http://www.rba.hr/web/pdf/naknade/naknade-kreditigradjana.pdf>>, 27. travnja 2009., 14. listopada 2009. Vidi Izvadak iz Odluke o naknadama za usluge Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., Tarifa za građane, točka B 4. Kreditiranje građanstva, B 4.2. Prijevremena djelomična otplata kredita – 2,50% od dijela glavnice kredita koji se prijevremeno vraća – min. 500 HRK. Ukoliko se prijevremena djelomična otplata vrši unutar perioda u kojem se primjenjuje fiksna kamatna stopa, gore navedena naknada se uvećava za 1 p.b. (jedan postotni bod); B 4.3. Prijevremena konačna otplata kredita – 3,00% od iznosa nedospjele glavnice – min. 500 HRK. Ukoliko se prijevremena konačna otplata vrši unutar perioda u kojem se primjenjuje fiksna kamatna stopa, gore navedena naknada se uvećava za 1 p.b. (jedan postotni bod). <http://www.hypo-alpe-adria.hr/bank/dokumenti/Naknade-gradjanstvo_10.09.2009.pdf>, 10. rujna 2009., 14. listopada 2009.

pravna svrha kamate za dio duga otplaćenog prije dospelosti.³¹ Također, budući da je pravo na prijevremenu otplatu kredita ovlaštenje korisnika kredita izvršenjem kojeg on ne vrši protupravnu radnju, prema općim pravilima o odgovornosti za štetu on može banci dugovati samo naknadu stvarno pretrpljene štete, a ne i izmakle dobiti.³² Povučte li se jasna razlikovna crta između obveze na isplatu kamate od obveze na naknadu štete uzrokovane prijevremenom isplatom kredita, postavlja se pitanje, da li je visina gore opisanih naknada zaista opravdana.³³ U slučaju prijevremene otplate kredita banka prijevremeno osim iznosa glavnice, kojeg može dalje ulagati i tako ostvarivati dobit, zbog spomenutog načina otplate kredita dobiva i veći udio kamata, te spomenutu naknadu. Pritom, u skladu sa zakonskim odredbama, ta naknada štete ne smije obuhvaćati isplatu kamate, već ovisno o okolnostima slučaja npr. troškove vezane uz odobravanje kredita i sl. Ipak, poslovna je praksa banaka uglavnom u izravnoj suprotnosti s zakonskim odredbama. Osim što banke u svoje opće uvjete poslovanja uvrštavaju odredbe prema kojima banka u slučaju prijevremene otplate kredita ima pravo na cjelokupni iznos kamata i troškova, opisana praksa naplaćivanja spomenutih naknada ne predstavlja ništa drugo do nadoknađivanje dijela iznosa kamata koje je prema ugovoru trebala dobiti do kraja njegova trajanja (neostvarene kamate), dakle naknadu izmakle dobiti. Takva poslovna praksa u konačnici vodi do neosnovanog bogaćenja banaka, budući da banke naplaćuju uslugu stavljanja novaca na raspolaganje potrošaču, koju glede prijevremeno otplaćenog iznosa kredita nisu izvršile.³⁴

31 Do istog zaključka dolazi Petrić, Silvija, *Zaštita...*, op.cit., str. 135 et seq. Nadalje, prof. Petrić napominje kako je stav poslovne prakse, da su spomenute odredbe ZOO-a nepravilne i neprihvatljive za poslovnu praksu, budući da ne uzimaju u obzir rizike poslovanja banaka vezane uz promjene aktivne i pasivne kamatne stope. Banke u praksi sredstva kreditiranja dobavljaju po visokim kamatama, te ih potom računavaju u kamatu kredita. Ako su u trenutku prijevremene otplate kredita kamatne stope po kojima banka može vraćenu glavnici dati na korištenje drugim korisnicima znatno niže od pasivne kamate koju ona i dalje mora plaćati svojem kreditoru, tada banka trpi gubitke. Vidi Jurman, Antun, *Rizik kamatne stope u poslovnoj banci*, Rijeka, ZPFR, br. 2/2001, str. 581.

32 Petrić, Silvija, *Zaštita...*, op.cit., str. 136. Isto tako u rješenju VSRH od 5. listopada 1999., Rev 2732/1995-2: „Prema tome, u konkretnom slučaju valja voditi računa da je tužitelj kao korisnik kredita bio ovlašten pod određenim uvjetima odustati od ugovora o kreditu prije utanačenog roka za vraćanje kredita, a nakon njegove realizacije, ali da banka može ostvarivati štetu, ali ne i kamatu od trenutka otplate kredita pa nadalje do isteka ugovorenog roka vraćanja. Kada bi banka imala pravo na naplatu kamate od trenutka otplate kredita po tužitelju pa nadalje sve do isteka ugovorenog roka vraćanja, tada se ne bi uvažavala činjenica da je ugovor za stranke prestao odustankom jedne strane, a koji je odustanak bio zakonom dopušten, zbog čega bi takvo postupanje banke bilo protivno zakonu“.

33 O opsegu naknade štete vidi Slakoper, Zvonimir/Gorenc, Vilim, *Obvezno pravo*, Zagreb, Informator, 2009., str. 391 et seq.

34 Isto tako Petrić, Silvija, *Zaštita...*, op.cit., str. 136.

III. PRIJEVREMENA OTPLATA KREDITA PREMA NOVOM ZAKONU O POTROŠAČKOM KREDITIRANJU

Novi ZPK–a reformira institut prijevremene otplate kredita i predstavlja značajan korak naprijed za hrvatsko pravo zaštite potrošača. Pritom je od osobite važnosti uvođenje nove odredbe koja na detaljan način uređuje pitanje naknade davatelju kredita za moguće troškove povezane s prijevremenom otplatom kredita. Usvajanjem jedinstvenog zakonskog rješenja ZPK–a bi kao *lex specialissima* u odnosu na ZZP³⁵ u skoroj budućnosti trebao otkloniti nedostatke trenutno važećeg zakonskog uređenja i neke od prikazanih problema u praksi, čime će doprinijeti povišenju pravne sigurnosti za potrošače.

1. Općenito

Pravo na prijevremenu otplatu kredita iscrpno je uređeno u čl. 16. ZPK-a i ograničeno na ugovore o kreditu³⁶ na koje se odnose odredbe ZPK-a³⁷ koje međusobno sklapaju „potrošač“ i „vjerovnik“. Pritom ZPK-a u svojem čl. 2. toč. 1. potrošača definira kao fizičku osobu koja u transakcijama obuhvaćenima ZPK-om djeluje izvan poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja. Umjesto uvođenja još jedne definicije potrošača u hrvatsko pravo, usklađenost s odredbama Direktive 2008/48/EZ, mogla se je postići i pukim upućivanjem na pojam potrošača iz čl. 3 st. 1 ZZP-a.³⁸ Nadalje, kao

36 Prema čl. 2. toč. 3. ZPK-a *ugovor o kreditu* je „ugovor u kojem vjerovnik odobrava ili obećava odobriti potrošaču kredit u obliku odgode plaćanja, zajma ili slične financijske nagodbe, osim ugovora o trajnom pružanju usluge ili isporuke proizvoda iste vrste kada potrošač plaća za takve usluge ili proizvode tijekom cjelokupne njihove isporuke u obliku obroka“. Pored ove definicije, koja je doslovno preuzeta iz čl. 3. sl. c) Direktive 2008/48/EZ, ZPK-a u čl. 2. toč. 15. definira i jedan daljnji pojam „potrošačko kreditiranje“, „kao pravni posao kojim se jedna ugovorna strana obvezuje drugoj staviti na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a druga se ugovorna strana obvezuje plaćati ugovorene kamate, odnosno ugovorene naknade, te iskorišteni iznos novca vratiti u vrijeme i na način kako je ugovoreno, kao i svaki drugi pravni posao, koji je po svojoj gospodarskoj biti jednak ovome pravnom poslu“.

37 U skladu s čl. 3. ZPK-a se ne primjenjuje na: „ugovore o kreditu koji obuhvaćaju ukupan iznos kredita manji od 1.500,00 kn ili veći od 1.000.000,00 kn; ugovore o operativnom leasingu kada u glavnom ili posebnom ugovoru nije propisana obveza kupnje predmeta ugovora. Takva obveza postoji samo onda ako to jednostrano odluči vjerovnik; ugovore o kreditu u obliku prekoračenja po tekućem računu kada se kredit mora otplatiti u roku od mj. dana; ugovore o kreditu prema kojima se kredit odobrava bez kamata i bez ikakvih drugih naknada te ugovore o kreditu prema čijim se uvjetima kredit mora otplatiti u roku od 3 mj., a plaćaju se samo naknade u iznosu od najviše 30 kn; ugovore o kreditu prema kojima poslodavac, izvan svoje poslovne djelatnosti, odobrava kredit posloprincima bez kamata ili po EKS nižoj od stopa koje postoje na tržištu i koje se nude javnosti; ugovore o kreditu koji se sklapaju s investicijskim društvima određenima zakonom koji uređuje tržište kapitala ili s kreditnim institucijama određenima zakonom koji uređuje kreditne institucije, a svrha kojih je omogućiti investitoru da provede transakciju koja se odnosi na jedan ili veći broj financijskih instrumenata prema zakonu koji uređuje tržište kapitala, ako je investicijsko društvo ili kreditna institucija koja odobrava kredit jedna od ugovornih strana; ugovore o kreditu koji su rezultat nagodbe postignute na sudu ili pred nekim drugim tijelom određenim zakonom; ugovore o kreditu koji se odnose na odgodu plaćanja postojećeg duga, bez plaćanja naknada; ugovore o kreditu kojima se od potrošača traži da kod vjerovnika založi instrument osiguranja i onda kada je odgovornost potrošača strogo ograničena na taj zalog“. Odredbe ZPK-a o pravu na prijevremenu otplatu kredita ne primjenjuju se na: ugovore o kreditu u obliku dopuštenog prekoračenja i onda kada se kredit otplaćuje na zahtjev ili u roku od 3. mj.; na ugovore o kreditu u obliku prešutno prihvaćenog prekoračenja. Kod ugovora o kreditu koji propisuju dogovaranje mjera između vjerovnika i potrošača u pogledu odgođenog plaćanja ili metoda otplate kada potrošač već ne ispunjava obvezu plaćanja osnovnog ugovora o kreditu: ako je vjerojatno da bi takve mjere mogle spriječiti mogućnost sudskog postupka zbog neplaćanja i ako potrošač time ne bi podlijezao manje povoljnim uvjetima od onih propisanih osnovnim ugovorom o kreditu, primjenjuje se odredba ZPK-a o pravu na prijevremenu otplatu kredita. No ne primjenjuje se ako ugovor podliježe odredbama o kreditu u obliku dopuštenog prekoračenja.

38 Vidi supra, str. 5, bilj. 23.

i dosad,³⁹ hrvatsko pravo potrošačkog kredita umjesto doslovnog prijevoda izraza iz Direktive 2008/48/EZ, naime „davatelj kredita“ uvodi pojam „vjerovnika“. Prema čl. 2. toč. 2. ZPK–a *vjerovnik* je fizička ili pravna osoba koja na području RH „odobrava ili obećava odobriti kredit u okviru poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja“.⁴⁰

Odredba čl. 16. ZPK–a omogućava potrošačima podmirivanje njihovih obveza, djelomice ili u cijelosti, prije datuma određenog ugovorom o kreditu. U tom slučaju davatelj kredita odnosno vjerovnik ima pravo na pravednu i objektivnu naknadu eventualnih troškova izravno povezanih s prijevremenom otplatom, pri čemu obračun naknade mora biti transparentan i razumljiv potrošačima kako prije, tako i tijekom sklapanja ugovora. Pored toga odredba zahtijeva i jednostavnost same metode obračuna naknade te propisuje ograničenje njezine visine. Budući da je odredba ZPK–a o pravu na prijevremenu otplatu kredita zapravo rezultat preuzimanja odredbe čl. 16. Direktive 2008/48/EZ u hrvatsko pravo potrošačkog kredita,⁴¹ ona kao i potonja osim značajnog napretka i poboljšanja dosadašnjeg zakonskog uređenja sa sobom donosi i neke dvojbe.⁴²

2. Pravo na svakodobnu prijevremenu otplatu kredita

Prema čl. 16. st. 1. ZPK–a potrošač ima pravo u svakom trenutku u cijelosti ili djelomično ispuniti svoje obveze iz ugovora o kreditu. Odluči li se na prijevremenu otplatu kredita potrošač ima pravo na smanjenje ukupnih troškova kredita, a smanjenje sastoji se od kamata i drugih troškova koji se odnose na preostalo trajanje ugovora o kreditu (čl. 16. st. 1. ZPK–a). Razlike u odnosu na trenutno važeći čl. 79. ZZP–a uočljive su na prvi pogled. Tako čl. 79. st. 1. ZZP–a propisuje kako „potrošač može vratiti zajam i prije roka određenog za vraćanje“, ne spominjući nigdje kako se radi o pravu potrošača „u svakom trenutku u cijelosti ili djelomično“ ispuniti svoju

39 Vidi supra, str. 5, bilj. 25.

40 Čl. 2. toč. 2. ZPK–a nadalje nastavlja kako je to posebno: „– pravna osoba koja posluje prema zakonima koji uređuju poslovanje kreditnih institucija ili kreditnih unija, pravna osoba koja posluje prema zakonima koji uređuju poslovanje institucija za elektronički novac, institucija za platni promet koje pružaju usluge platnog prometa u skladu s posebnim zakonom, pravna osoba koja posluje prema zakonima koji uređuju poslovanje poduzetnika;– fizička osoba koja posluje prema zakonima koji uređuju poslovanje obrtnika ili slobodnih zanimanja“.

41 O tome detaljnije vidi Čikara, Emilia, op. cit., Pravo i porezi, br. 9/2009, str. 94.

42 Čl. 16 st. 2 reč. 1 Prijedloga Direktive iz 2002. g. (KOM (2002) 443 fin., Sl.I. EZ 2002, br. C 331 E, 2000) predviđao je kako davatelj kredita može zahtijevati objektivno utemeljenu i pravičnu naknadu utvrđenu temeljem matematičkih načela. Naknada je prema čl. 16 st. 2 reč. 2 trebala biti isključena kod ugovora o kreditu kod kojih je razdoblje fiksne kamatne stope kraće od godinu dana (sl. a)); kod kojih je otplata zajamčena putem ugovora o osiguranju (sl. b)); kao i kod ugovora o kreditu koji dospijevaju odjednom (sl. c)). Dok je Gospodarsko i socijalno vijeće u svojem stajalištu upozorilo kako će odredbe uzrokovati „značajne nejednakosti među potrošačima“ i stvoriti „prepreke na tržištu kredita između pojedinih država članica“, Europski parlament je kritizirao Prijedlog kao nepovoljan za potrošače. Vidi Stajalište Gospodarskog i socijalnog vijeća, Sl.I. C 234 od 17. srpnja 2003., str. 1; Drugo izvješće Odbora za pravo i unutarnje tržište, A5–0224/2004, Sl.I. C 104 od 20. travnja 2004., str. 233.

ugovornu obvezu. Ipak, treba napomenuti kako su dosadašnja teorija i praksa načelno zauzele stav kako pravo na prijevremenu otplatu kredita ne podliježe ni vremenskom niti kvantitativnom ograničenju.⁴³ Daljnja razlika proizlazi iz čl. 79. st. 2. ZZP-a koji uređuje pravo potrošača na „razmjerno sniženje ukupnog troška zajma“, a koje se sastoji od razlike iznosa „kamata“, a ne kao u čl. 16. st. 1. ZPK-a od kamata i „drugih troškova“ koji se odnose na preostalo trajanje ugovora. Pritom ukupni troškovi kredita prema čl. 2. toč. 7. ZPK-a uključuju kamate, naknade, poreze i sve druge naknade koje potrošač mora platiti u svezi s kreditom, a koji su poznati vjerovniku.⁴⁴ Uzme li se u obzir pravo vjerovnika na naknadu moguće mu štete nastale prijevremenom otplatom kredita prema čl. 16. st. 2. – 6. ZPK-a, odredbu čl. 16. st. 1. ZPK-a treba tumačiti na način kako vjerovnik nema pravo zahtijevati kamate i troškove za vrijeme od dana vraćanja kredita do dana kad ga je prema ugovoru trebalo vratiti.⁴⁵

3. Pravo vjerovnika na naknadu troškova

Odredbe čl. 16. st. 2. – 6. ZPK-a kojima se uređuje pitanje naknade davatelju kredita za moguće troškove povezane s prijevremenom otplatom kredita značajno će promijeniti važeće zakonsko uređenje i posljedično utjecati na opisanu poslovnu praksu kreditnih institucija, osobito banaka kako najčešćih davatelja kredita.⁴⁶ U skladu s čl. 16. st. 2. ZPK-a prilikom izvršenja prava na prijevremenu otplatu kredita vjerovnik „ima pravo na pravednu i objektivnu naknadu za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita, pod uvjetom da je kredit prijevremeno otplaćen u razdoblju tijekom kojega se primjenjivala fiksna kamatna stopa“.⁴⁷ No, budući da odredba ostavlja otvorenima neka važna pitanja kao što su to određenje troškova koji se trebaju nadoknaditi, te njihov obračun, potrebno je prije svega detaljnije proučiti polje primjene odredaba o pravu vjerovnika na naknadu troškova.

43 Vidi supra, str. 6, bilj. 30. Vidi Čulinović–Herc, Edita, Zaštita potrošača kod pojedinih bankovnih ugovora – usklađenost s europskim pravom, Rijeka, ZPFR, vol. 26, br. 1/2005., str. 194; Petrić, Silvija, Ugovor..., op.cit., str. 563.

44 Treba napomenuti kako su prema čl. 2. toč. 7. ZPK-a troškovi javnog bilježnika izuzeti, dok su troškovi dodatnih usluga koje se odnose na ugovor, kao npr. premije osiguranja, uključeni ako je sklapanje ugovora o pružanju tih usluga obvezno radi dobivanja kredita.

45 Isto proizlazi i iz različitih jezičnih verzija čl. 16. Direktive 2008/48/EZ: „...das Recht auf Ermäßigung der Gesamtkosten des Kredits, die sich den Zinsen und den Kosten für die verbleibende Laufzeit des Vertrages richtet“, ili „...such reduction consisting of the interest and the costs for the remaining duration of the contract“.

46 U mnogim je zemljama naplaćivanje spomenute naknade zabranjeno. Tako npr. § 33. st. 8. austrijskog BWG-a (Bankwesengesetz BGBl. I 2009., br. 22) načelno zabranjuje obračunavanje naknada troškova za davatelja kredita u slučaju prijevremene otplate kredita. Mogućnost ugovaranja takve naknade je iznimno dopuštena kod hipotekarnih kredita. Vidi i presudu OGH od 23. svibnja 2006., 4 Ob 60/06m.

47 Izuzev u slučajevima iz čl. 16. st. 4. ZPK-a.

3.1. Polje primjene odredaba o pravu vjerovnika na naknadu troškova

Glavna svrha spomenute naknade troškova jest kompenzacija negativnih posljedica koje davatelju kredita odnosno vjerovniku nastaju uslijed prijevremene otplate kredita. Te se negativne posljedice mogu izvesti iz pojma „troškovi“ s jedne strane, i iz čl. 16. st. 4. ZPK–a s druge strane.⁴⁸ Prema čl. 16. st. 4. ZPK–a naknada se ne plaća „a) ako se otplata izvršava prema ugovoru o osiguranju koje je jamstvo otplate kredita; b) ako se radi o dopuštenom prekoračenju ili; c) ako je kredit otplaćen u razdoblju tijekom kojega nije određena fiksna kamatna stopa“.⁴⁹ Iz čl. 16. st. 4. sl. c) ZPK–a kao i iz čl. 16. st. 2. ZPK–a može se zaključiti kako obveza naknade troškova postoji samo ako potrošač prijevremeno vrati kredit u razdoblju tijekom kojega se primjenjivala fiksna kamatna stopa u smislu čl. 2. toč. 11. ZPK–a.⁵⁰ Dotle Freitag smatra kako se odredba primjenjuje neovisno o tome da li se radi o kreditu sa ugovorenom fiksnom nominalnom kamatnom stopom (dalje u tekstu: NKS) u užem smislu riječi ili o kreditu sa ugovorenom promjenjivom NKS vezanom uz referentnu kamatnu stopu. Time bi od naknade troškova bili isključeni samo krediti odobreni pod uvjetima koje kreditna institucija svakodobno može prilagoditi izmijenjenim okolnostima, kao npr. krediti u obliku dopuštenog prekoračenja stanja na tekućem računu. Ipak Freitag s pravom primjećuje kako je odredba o isključenju prekoračenja stanja na tekućem računu kod kojeg je kamatna stopa promjenjiva (čl. 16. st. 4. sl. b) ZPK–a) već obuhvaćena trećim slučajem isključenja, dakle čl. 16. st. 4. sl. c) ZPK–a i stoga suvišna.⁵¹

Dok čl. 16. st. 1. ZPK–a propisuje pravo potrošača na smanjenje ukupnih troškova kredita za iznos „kamata i drugih troškova“ za vrijeme preostalog trajanja ugovora o kreditu, dotle čl. 16. st. 2. ZPK–a vjerovniku daje pravo samo na naknadu „troškova“. Ovdje treba napomenuti kako hrvatski zakonodavac nije preuzeo čl.

48 U ZPK–a je došlo do redakcijske greške tako što je st. 4. greškom označen kao st. 3., što je dovelo do toga da u čl. 16. ZPK–a postoje dva stavka 3. Budući da ZPK–a obiluje sličnim greškama potrebno je usvojiti ispravak zakona.

49 Ova je odredba doslovno preuzeta iz čl. 16. st. 3. Direktive 2008/48/EZ. Stav je većine autora kao i same prakse kako će se spomenuta isključenja negativno odraziti na davatelje kredita. Vidi Hoffmann, Markus, op.cit., str. 236; Hoffmann, Markus, Der Diskussionsstand zur Reform der Verbraucherkreditrichtlinie, BKR, 2004., str. 313; Rohe, Mathias, Privatautonomie im Verbraucherkreditrecht wohin?, BKR, 2003., str. 272; Alleweldt, Frank/Micklitz, Hans-W/Rott, Peter/Milne, Alistair/Tichý, Lubos/Kara, Senda/Osterloh, Maren/Schubert, Kristen/Achten, Merle, Broad Economic Analysis of the Impact of the Proposed Directive on Consumer Credit <http://www.europarl.europa.eu/comparl/imco/studies/0704_consumercredit_en.pdf>, 12. kolovoza 2007., 3. rujna 2009.

50 U skladu s čl. 2. toč. 11. ZPK–a „fiksna kamatna stopa“ iskazuje da su vjerovnik i potrošač u ugovoru o kreditu dogovorili jedinstvenu kamatnu stopu za cjelokupno trajanje ugovora o kreditu ili nekoliko kamatnih stopa za pojedina razdoblja koristeći se isključivo određenim fiksnim postotkom. Ako u ugovoru o kreditu nisu utvrđene sve kamatne stope, smatra se da je kamatna stopa fiksna samo za djelomična razdoblja za koja se kamatne stope određuju isključivo određenim fiksnim postotkom koji je dogovoren prilikom sklapanja ugovora o kreditu“.

51 Vidi Freitag, Robert, Vorzeitige Rückzahlung und Vorfälligkeitsentschädigung nach der Reform der Verbraucherkreditrichtlinie, ZIP, br. 24/2008., str. 1104.

16. st. 4. sl. b) Direktive 2008/48/EZ koji predviđa mogućnost za države članice, da davatelju kredita iznimno dopuste višu naknadu kada dokaže da njegov stvarno nastali gubitak prelazi člankom 16. st. 2. Direktive 2008/48/EZ odnosno člankom 16. st. 3. ZPK–a utvrđene gornje granice naknade.⁵² Stoga odredbe ZPK–a glede naknade troškova potvrđuju gore izneseni stav glede poslovne prakse banaka koje naplaćuju neostvarene kamate kao izmaklu dobit.⁵³ Banke će u skladu s čl. 16. st. 2. ZPK–a imati pravo samo na naknadu troškova u užem smislu, odnosno troškova izravno povezanih s prijevremenom otplatom kredita. Riječ je prije svega o administrativnim troškovima vezanim uz potrebne radnje u svezi s prijevremenim zatvaranjem kredita i sl. U pravnoj je teoriji sporno da li se tu mogu ubrojiti i već spomenuti troškovi davatelja kredita glede refinanciranja kredita za preostalo vrijeme trajanja ugovora o kreditu.⁵⁴ Ipak, treba naglasiti kako je mogućnost naknade tih troškova putem čl. 16. st. 2. ZPK–a gotovo nikakva. To prije svega zato što čl. 16. st. 6. ZPK–a naknadu ograničava na stvarnu štetu, propisujući kako iznos naknade ne smije preći „iznos kamata koje bi potrošač platio tijekom razdoblja između dana prijevremene otplate kredita i dana prestanka ugovora o kreditu“. Osim toga, iznimno su rijetke situacije u kojima uslijed promjena kamatnih stopa na tržištu davatelj kredita nije u stanju daljnjim ulaganjem ili davanjem na korištenje prijevremeno vraćenih novčanih sredstava pokriti barem troškove refinanciranja vraćenog kredita.

3.2. Opseg zahtjeva za naknadu troškova

Kako bi se ustanovio opseg zahtjeva za naknadu troškova putem njihova obračuna, potrebno je prije svega utvrditi koji su to troškovi koji se nadoknađuju u skladu s čl. 16. st. 2. ZPK–a, te utvrditi ograničenje visine zahtjeva u skladu s čl. 16. st. 3., 5. i 6. ZPK–a.

3.2.1. Naknada stvarnih ili i mogućih troškova

Kao što je već spomenuto prema čl. 16. st. 2. ZPK–a vjerovnik ima pravo na naknadu za „moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita“. Iz odredbe proizlazi kako vjerovnikovo pravo na naknadu troškova ne obuhvaća

⁵² Vidi *infra*, str. 12. Nadalje zakonodavac ne preuzima niti čl. 16. st. 4. reč. 2. Direktive 2008/48/EZ koji propisuje kako u slučaju kad „pravična i objektivno utemeljena“ naknada prijeđe stvarni gubitak davatelja kredita, potrošač ima pravo zahtijevati odgovarajuće smanjenje naknade. Pritom prilikom utvrđivanja gubitka u skladu s čl. 16 st. 4 reč. 3 Direktive 2008/48/EZ u obzir ne treba uzimati samo razliku kamata, već i učinak prijevremene otplate kredita na administrativne troškove. Vidi Čikara, Emilia, *op. cit.*, Pravo i porezi, br. 9/2009, str. 94; Freitag, Robert, *op.cit.*, str. 1107.

⁵³ Vidi *supra*, str. 6.

⁵⁴ Vidi *supra*, str. 7, bilj. 31. Za njihovo obuhvaćanje izjašnjava se Freitag, Robert, *op.cit.*, str. 1104 et seq., dok se protiv njihova obuhvaćanja izjašnjava Wendehorst, Christiane, Die neue Verbraucherreditrichtlinie: Rücktritt, Kündigung, vorzeitige Rückzahlungen, ÖBA, 2009., str. 38.

isključivo dokazane stvarno nastale troškove, koji su izravna posljedica prijevremene otplate kredita, već također i „moguće troškove“.⁵⁵ Riječ je o troškovima hipotetičke naravi, koji se mogu obračunati putem financijsko–matematičkih formula. Odredba stoga ide u prilog poslovnoj praksi banaka i uzima u obzir njihove interese tako što odustaje od konkretnih dokaza i oslanja se na statističke vrijednosti prilikom obračuna naknade troškova. Primjerice, teško je ustanoviti točne iznose troškova obrade koji nastaju uslijed prijevremene otplate kredita. Još veće poteškoće stvorilo bi utvrđivanje već spomenutih troškova refinanciranja kredita za preostalo vrijeme trajanja ugovora o kreditu. Ovaj stav potkrjepljuje i čl. 10. st. 2. sl. s) ZPK–a prema kojem ugovor o kreditu mora jasno i sažeto sadržavati ne samo informaciju o pravu na prijevremenu otplatu, već i informacije o „pravu vjerovnika na naknadu i način na koji će se ona utvrđivati“. Budući da se način utvrđivanja naknade nedvojbeno odnosi na matematičku formulu, slijedi zaključak kako se zahtjev za naknadu troškova osim na konkretno nastale troškove odnosi i na moguće troškove odnosno obuhvaća i statistički dokazive negativne posljedice prijevremene otplate kredita.⁵⁶

3.2.2. Ograničenje visine zahtjeva za naknadu troškova

Visina naknade troškova izravno povezanih s prijevremenom otplatom kredita ograničena je odredbama čl. 16. st. 3., 5. i 6. ZPK–a. Čl. 16. st. 3. ZPK–a propisuje tako kako iznos naknade ne smije premašiti 1% prijevremeno otplaćenog iznosa kredita ako je razdoblje između dana prijevremene otplate i roka dospijeca prema ugovoru o kreditu dulje od godinu dana. Za slučaj da je to razdoblje kraće od godine dana, iznos naknade ne smije premašiti 0,5% iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje.⁵⁷ Ipak, poput njezina uzora članka 16. st. 2. Direktive 2008/48/EZ, odredba propušta utvrđenje gornje granice naknade za slučaj da to razdoblje iznosi 365 dana odnosno točno godinu dana.⁵⁸ Čl. 16. st. 3. ZPK–a je problematičan i iz više drugih razloga. Jedan od njih je određenje gornje granice naknade troškova u ovisnosti od iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje. Tako primjerice visina spomenutih administrativnih troškova obrade ne ovisi ni o iznosu kredita koji se prijevremeno otplaćuje niti o trenutku otplate.⁵⁹ No čl. 16. st. 3. ZPK–a dovodi do ishoda prema kojem će prijevremena otplata manjih iznosa kredita malo prije roka dospijeca praktički isključiti mogućnost naknade troškova koja bi odgovarala administrativnim troškovima davatelja kredita, dok se istovremeno propisivanjem gornje granice neće

55 U različitim jezičnim verzijama čl. 16. st. 2. Direktive 2008/48/EZ: „... möglicherweise entstanden, unmittelbar mit der vorzeitigen Rückzahlung des Kredits zusammenhängenden Kosten...“; „...possible costs directly linked to early repayment of credit...“.

56 Freitag, Robert, op.cit., str. 1105.

57 U skladu s čl. 27. st. 2. Direktive 2008/48/EZ te će gornje granice Komisija ispitivati svakih pet godina (odnosno prvi put 11. lipnja 2013.), te ih ocijeniti u skladu sa gospodarskim kretanjima i stanju na tržištu EU.

58 Vidi Čikara, Emilia, op. cit., Pravo i porezi, br. 9/2009, str. 94.

59 Suprotan stav zauzima Wendehorst, Christiane, op.cit., str. 39.

spriječiti nerazmjerno opterećivanje potrošača kod prijevremene otplate većih iznosa kredita. Stoga se može pretpostaviti kako će odredba u konačnici za posljedicu imati poskupljenje potrošačkih kredita putem povisivanja kamata od strane kreditnih institucija.

Drugo ograničenje je rezultat opcije koju je hrvatski zakonodavac preuzeo iz čl. 16. st. 4. sl. a) Direktive 2008/48/EZ, a koja je državama članicama stavila na raspolaganje mogućnost utvrđenja granice iznosa prijevremene otplate, ispod koje se naknada ne može zahtijevati. Direktivom je nadalje propisano kako prilikom utvrđenja granice, koja ne smije biti viša od 10.000,00 eura za razdoblje od 12 mjeseci, države članice moraju uzeti u obzir i prosječni volumen potrošačkih kredita na svojem tržištu.⁶⁰ U skladu s time odredba čl. 16. st. 5. ZPK-a propisuje kako vjerovnik može tražiti naknadu troškova samo pod uvjetom da iznos prijevremene otplate premašuje 75.000,00 kuna unutar 12 mjeseci.⁶¹ Pritom se postavlja pitanje, da li prijevremena otplata koja prekoračuje spomenuti iznos opravdava postavljanje zahtjeva za naknadom troškova za čitav iznos kredita koji se prijevremeno otplaćuje ili samo opravdava postavljanje zahtjeva za naknadu troškova glede onog dijela prijevremeno otplaćenog iznosa kredita koji prekoračuje člankom 16. st. 5. ZPK-a utvrđenu granicu.⁶²

I konačno treće ograničenje proizlazi iz čl. 16. st. 6. ZPK-a, prema kojem iznos naknade troškova kako ograničen u čl. 16. st. 3. ZPK-a ne smije prelaziti iznos kamata koje bi potrošač platio tijekom razdoblja između dana prijevremene otplate kredita i dana prestanka ugovora o kreditu. Ovo zadnje i ujedno izrazito značajno ograničenje iznova potvrđuje u ovome radu iznesen stav kako se naknada treba odnositi isključivo na naknadu troškova, a ne i na naknadu izmakle dobiti vjerovnika zbog neostvarenih kamata.⁶³ Pravo vjerovnika na naknadu administrativnih troškova i eventualno troškova refinanciranja koji su izravno povezani s prijevremenom otplatom kredita nema veze sa njegovim očekivanjima glede dobiti koju je on

60 Točka 40. preambule Direktive 2008/48/EZ.

61 Njemački Zakon o preuzimanju Direktive o ugovorima o potrošačkom kreditu, građanskopravnog dijela Direktive o uslugama platnog prometa na unutarnjem tržištu kao i o novom uređenju propisa o pravu na raskid i pravu na povrat primljenog od 29. srpnja 2009., BGBI. I 2009., br. 49, str. 2355 ne preuzima mogućnost predviđenu u čl. 16. st. 4. sl. a) Direktive 2008/48/EZ, stoga što ju smatra nepovoljnom kako za potrošače tako i za davatelje kredita. Osim toga, tijekom zakonodavnog postupka se naglašavalo kako bi spomenuta odredba samo otežavala primjenu propisa. Vidi njemačko Savezno Ministarstvo pravosuđa <http://www.bmj.bund.de/files/03aceb921c55f642a652ce85d70dc637/3841/gesetz_verbraucherkreditrichtlinie_bundesgesetzblatt.pdf>, 18. kolovoza 2009., 1. rujna 2009. Isto tako Freitag, Robert, op.cit., str. 1108. Vidi i drukčije mišljenje kod Heinen, Ursula, Aktuelle und verbraucherpolitische Perspektiven im Bankbereich, u: Hadding, Walther/Hopt, Klaus J./Schimansky, Herbert (ur.), Verbraucherschutz im Kreditgeschäft, Compliance in der Kreditwirtschaft, Bankrechtstag 2008., Berlin, De Gruyter Recht, 2009., str. 6. Sličan stav zauzet je i u austrijskoj literaturi, vidi Wendehorst, Christiane, op.cit., str. 38.

62 Vidi Slakoper, Zvonimir/Gorenc, Vilim, op.cit., str. 382 et seq.

63 Drukčije mišljenje ima Wendehorst, Christiane, op.cit., str. 39, koja smatra kako naknada obuhvaća i naknadu neostvarenih kamata.

namjeravao steći, te se ona ovim putem ne može niti kompenzirati.⁶⁴

3.3. Pitanja od važnosti za praksu davatelja kredita

Jedno od najvažnijih pitanja koje će se u praksi davatelja kredita postaviti u svezi s naknadom troškova, jest kako će se ta naknada obračunavati i kako će se taj način obračuna naknade u ugovoru o kreditu potrošačima prezentirati na „jasan i sažet način“ u smislu čl. 10. st. 2. sl. s) ZPK–a. Također treba naglasiti kako se obveza pružanja transparentnih i razumljivih informacija potrošaču glede obračuna naknade troškova odnosi već na predugovorni stadij. U skladu s čl. 5. st. 1. sl. p) ZPK–a vjerovnik i kreditni posrednik su dužni i prije prihvaćanja ponude ili sklapanja ugovora o kreditu, u pisanom obliku ili nekom drugom trajnom mediju, na temelju kreditnih uvjeta vjerovnika, potrošaču pravodobno pružiti spomenutu informaciju. U smislu čl. 16. st. 3. ZPK–a potrebni bi se troškovi obrade kao i eventualno troškovi refinanciranja trebali ujednačeno odrediti primjenom određenog postotka od iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje, a koji se nalazi ispod granica utvrđenih spomenutom odredbom. Ovom načinu prikazivanja idu u prilog i odredbe same Direktive 2008/48/EZ, prema kojima metoda obračuna naknade mora biti lako primjenjiva za davatelje kredita, ali i omogućiti pojednostavljeno ispitivanje naknade nadležnim nadzornim tijelima.⁶⁵ Iz istih se razloga najviši iznos naknade mora prikazati u paušalnom iznosu. Pritom se kao dvojbena može pojaviti eventualno okolnost što će se tom naknadom zapravo nadoknađivati administrativni troškovi davatelja kredita, čiji opseg odnosno visina uopće ne ovise o iznosu kredita koji se prijevremeno otplaćuje.⁶⁶ Stoga bi možda prihvatljivija alternativa bila odvojeno prikazivanje administrativnih troškova i eventualno troškova refinanciranja, tako što bi se potrošaču prikazao zbroj paušaliziranog iznosa troškova obrade⁶⁷ i naknade za eventualne troškove refinanciranja izražene u postotku od iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje,⁶⁸ i iz njega oblikovao ukupan zahtjev za naknadom troškova u skladu s ograničenjima iz čl. 16. st. 3. ZPK–a. Ipak, upitno je da li bi takav način obračuna naknade za potrošača bio jasan i sažet i da li bi ga se kao takvog moglo uklopiti u ugovornu dokumentaciju a da se time ne prede njezine okvire. I konačno

64 Ipak treba naglasiti kako su neki autori već izrazili svoje strahovanje glede posljedica koje će ova odredba imati na povišenje cijene potrošačkih kredita. Naime, oni tvrde kako spomenuta odredba može dovesti do situacije u kojoj vjerovniku nastaje šteta time što troškovi prijevremene otplate kredita prelaze dobit davatelja kredita. Kako bi davatelji kredita u tom slučaju pokrili nastale administrativne troškove, oni će povišiti kamate što će dovesti do poskupljenja potrošačkih kredita. Vidi Freitag, Robert, op.cit., str. 1106.

65 Vidi točku 39. preambule Direktive 2008/48/EZ. Vidi Čikara, Emilia, op. cit., Pravo i porezi, br. 9/2009, str. 94.

66 Tako se npr. njemačka sudska praksa protivi ovakvome načinu obračuna. Vidi presudu BGH od 1. srpnja 1997., XI ZR 267/96, EWiR, 1998., str. 481.

67 Ovdje se naravno ne ubrajaju troškovi koje bi davatelj kredita imao u slučaju da je potrošač nastavio otplaćivati kredit do roka dospelosti.

68 Taj iznos ne smije predstavljati pokriće za rizik davatelja kredita. Vidi supra, str. 7 i 11.

da bi naknada troškova bila „pravedna i objektivna“, način odnosno metoda njezina obračuna treba se temeljiti na matematičkim načelima putem kojih se automatski isključilo slučajeve u kojima naknada troškova nije opravdana, što se osobito odnosi na situacije kada su kamate u porastu.

4. ZAKLJUČAK

Pravo na prijevremenu otplatu kredita predstavlja element zaštite potrošača, no ujedno i instrument za poticanje tržišnog natjecanja, tako što omogućava veću mobilnost klijenata kreditnih institucija. Naime, pravo na prijevremenu otplatu kredita treba promatrati iz više aspekata. Prednosti koje prijevremena otplata kredita nosi za kreditne institucije i potrošače su višestruke. S jedne strane prijevremenom otplatom od strane potrošača kreditna institucija prijevremeno dolazi do novčanih sredstava koje može učinkovitije uložiti nego što to može sam potrošač i tako ostvariti dobit. Povrh toga naknada koju kreditne institucije naplaćuju potrošaču radi prijevremene otplate kredita djeluje kao korektiv i služi tome da se interesi davatelja kredita i potrošača izjednače. S druge strane pravo na prijevremenu otplatu kredita potrošaču daje veliku fleksibilnost i omogućava mu promjenu davatelja kredita u slučaju poboljšanja uvjeta na tržištu. Također mu omogućava smanjenje ukupnih troškova kredita kada se potrošač na prijevremenu otplatu odluči primjerice jer već i prije same dospjelosti kredita raspoláže potrebnim sredstvima.

Trenutno stanje hrvatskog zakonskog uređenja je takvo da potrošača u hrvatskome pravu potrošačkog kredita osim odredaba posebnog zakona, naime ZZZP-a, štite i opće odredbe, koje nisu namijenjene isključivo zaštititi potrošača. Kada se radi o pravu potrošača na prijevremenu otplatu kredita, primjenjuje se stoga čl. 79. ZZZP-a i supsidijarno najčešće odredbe ZOO-a koje uređuju ugovor o kreditu (čl. 1024. ZOO-a). No unatoč spomenutim odredbama, kreditne institucije u svojoj poslovnoj praksi na više načina otvoreno krše zakonske odredbe, a sve u cilju da sebi osiguraju što veću zaradu na štetu potrošača. S jedne strane posebnim načinom sastavljanja otplatnih planova, banke već na samome početku otplate kredita sebi zadržavaju veći udio kamate, odnosno zarade. S druge strane naplaćivanjem naknade potrošaču u slučaju prijevremene otplate kredita zapravo nadoknađuju dio neostvarenih kamata odnosno izmakle dobiti.⁶⁹ Glede ovog problema prof. *Petrić* s pravom ističe kako je krivnja sigurno u velikoj mjeri i na strani potrošača kao korisnika potrošačkog kredita i samih institucija nadležnih za zaštitu njihovih interesa koji se veoma rijetko ili uopće ne pozivaju na zakonske odredbe koje im jamče određeni stupanj zaštite.⁷⁰

Novi ZPK-a koji stupa na snagu 1. siječnja 2010. godine preslikava odredbe iz Direktive 2008/48/EZ, preuzimajući tako i mnoge nedorečenosti i dvojbe spomenutog propisa. Ipak, treba napomenuti kako hrvatski zakonodavac pritom nije imao izbora, budući da se spomenuta Direktiva temelji na načelu maksimalne

69 Vidi supra, str. 7.

70 Petrić, Silvija, *Ugovor...*, op.cit., str. 566.

harmonizacije. To načelo ne dopušta zadržavanje postojećih ili usvajanje novih odredaba koje bi odstupale od onih propisanih Direktivom 2008/48/EZ.⁷¹ Kao i kod svakog drugog pravila i ovdje postoje izuzeci kojima se nacionalnim zakonodavcima na raspolaganje stavlja mogućnost izbora alternativnih rješenja tzv. opcija. Tako hrvatski zakonodavac primjerice nije preuzeo opciju iz čl. 16. st. 4. sl. b) Direktive 2008/48/EZ prema kojoj se kod prijevremene otplate kredita davatelju kredita može iznimno dopustiti da zahtijeva naknadu koja prelazi gornju granicu naknade propisanu u čl. 16. st. 2. Direktive 2008/48/EZ. Dotle je preuzeo opciju uređenu u čl. 16. st. 4. sl. a) Direktive 2008/48/EZ prema kojoj zakonodavac može propisati granicu iznosa prijevremene otplate kredita ispod koje se spomenuta naknada uopće ne može zahtijevati.⁷² Odredba novog ZPK–a kojom se uređuje pravo na prijevremenu otplatu kredita predstavlja značajan napredak u odnosu na dosadašnje zakonsko uređenje. Ipak postoji opravdana bojazan kako čl. 16. ZPK–a neće biti u stanju otkloniti neke od opisanih problema prijevremene otplate kredita koji se javljaju u praksi kreditnih institucija. Otplatni planovi će se i dalje sastavljati na način koji će bankama i drugim kreditnim institucijama u slučaju prijevremene otplate kredita jamčiti zaradu. Osim toga, ovdje niti ne dolazi do povrede zakona budući da se ovakav način otplate kredita temelji na odredbama podzakonskog akta.⁷³ Tome nasuprot, otvoreno kršenje zakonskih odredaba koje im ne idu u prilog, kao što su to odredbe ZOO–a koje uređuju naknadu štete u slučaju prijevremene otplate kredita, za kreditne institucije dosada nije predstavljalo problem. Autorica stoga smatra kako će nova odredba ZPK–a o pravu na prijevremenu otplatu kredita te unutar nje detaljno uređeno pitanje naknade troškova za vjerovnika moći zaživjeti jedino ukoliko nadležni inspektori Državnog inspektorata RH odnosno HNB u okviru zakonskih ovlasti budu učinkovito provodili nadzor nad primjenom odredaba zakona, odnosno ukoliko se vjerovnici i kreditni posrednici budu kažnjavali za prekršaje.⁷⁴ No, kako spomenute odredbe ZPK–a koje uređuju pitanje naknade davatelju kredita za moguće troškove povezane s prijevremenom otplatom kredita značajno mijenjaju i ograničavaju svojevolumno ponašanje kreditnih institucija, postoji i daljnja opasnost da će se kreditne institucije

71 Čl. 22. st. 1. Direktive 2008/48/EZ

72 Cristofaro, Giovanni de, La nuova disciplina comunitaria del credito al consumo: la Direttiva 2008/48/CE e l'armonizzazione "completa" delle disposizioni nazionali concernenti "taluni aspetti" dei "contratti di credito ai consumatori", *Rivista di diritto civile*, br. 3/2008., str. 296.

73 Vidi supra, str. 6.

74 Glava VII. i IX. ZPK–a.

pokušati namiriti povišenjem kamatnih stopa odnosno poskupljenjem kredita.⁷⁵ Stoga se može zaključiti kako će pravo davatelja kredita na „pravednu“ i objektivnu naknadu za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita dovesti do „nepravednog“ ishoda za potrošače.

⁷⁵ Većina banaka i udruženja kreditnih institucija EU, čak njih 60% smatra kako će nova pravila o prijevremenoj otplati kredita preuzeta iz Direktive 2008/48/EZ značajno povisiti troškove iz razloga što se više neće moći ugovoriti isključenje prava na prijevremenu otplatu kod kredita sa ugovorenim fiksnom nominalnom kamatnom stopom; stoga što će se utjecati na mehanizam kamata; zato jer će se povisiti ukupni troškovi odobravanja kredita; i konačno stoga što naknada neće pokrivati izmaklu dobit, zbog čega će banke povisiti kamate. Alleweldt, Frank/Micklitz, Hans-W/Rott, Peter/Milne, Alistair/Tichý, Lubos/Kara, Senda/Osterloh, Maren/Schubert, Kristen/Achten, Merle, op.cit., str. 16. Isto mišljenje imaju i Grundmann Stefan/Hollering Jörg, EC Financial Services and Contract Law – Developements 2005–2007, ERCL, 2008., str. 51 et seq.

Summary

EARLY CREDIT REPAYMENT ACCORDING TO THE NEW CONSUMER CREDIT CODE

The author in the article analyses consumer's right to early repay his credit as an institute created for a better protection of consumers in the field of consumer credits. Apart from constituting the element of consumer protection, the right to early repay a credit stands as an instrument to stimulate competition due to its effect to enable better mobility of credit institutions clients. This highly important right is currently regulated by the provisions of Chapter IX on consumer credit of the Consumer Protection Act. Moreover, provisions of the Civil Obligations Act regulating the credit agreement have been subsidiary applied. As a consequence of further harmonisation of Croatian law with the European Union law, Croatian legislator adopted the Directive 2008/48/EC on Credit Agreements for Consumers by enactment of the Consumer Credit Code. The new Code being in force from the 1st of January, 2010, has radically reformed the early credit repayment issue. It presents an important lunge in respect to former solutions from the Consumer Protection Act. Therefore, the author made an effort to present in this article the most important novelties and advantages brought forward by the Consumer Credit Code in regard to legislative regulations currently in force governing the early credit repayment. Moreover, the author pointed at certain imperfections of the new early credit repayment regulations and suggested proposals *de lege ferenda*.

Key words: *right to early repay a credit, Consumer Credit Code, Consumer Protection Act, Civil Obligations Act, Directive 2008/48/EC, consumer credit, consumer loan, consumer protection.*

Zusammenfassung

VORZEITIGE KREDITABZAHLUNG NACH DEM NEUEN VERBRAUCHERKREDITIERUNGSGESETZ

Das Thema der vorliegenden Arbeit ist das Recht des Verbrauchers auf vorzeitige Kreditabzahlung, was zum Verbraucherschutz im Rahmen der Verbraucherkreditierung beiträgt. Darüber hinaus fördert das Recht auf vorzeitige Kreditabzahlung den Wettbewerb an, indem es größere Mobilität von Kunden der Kreditinstitutionen ermöglicht. Verordnungen zum Verbraucherdarlehen aus Kapitel IX des Verbraucherschutzgesetzes regeln dieses äußerst wichtige Recht eines Verbrauchers. Subsidiär anwendbar seien auch Verordnungen zum Verbraucherkredit aus dem Gesetz über Schuldverhältnisse. Im Rahmen weiterer Harmonisierung des kroatischen Rechts mit dem Recht der Europäischen Union, hat der kroatische Gesetzgeber die EU-Richtlinie 2008/48 über Verbraucherkreditverträge durch die Verabschiedung des Gesetzes zur Verbraucherkreditierung am 1 Januar 2010 übernommen. Diese Arbeit beabsichtigt die Neuigkeiten wie auch Vorteile der neuen Gesetzesregelung zur vorzeitigen Kreditabzahlung, in Bezug auf die zur Zeit gültige Gesetzgebung, darzustellen. Zu diesem Zweck wird auch auf einige Mängel hingewiesen, wobei Vorschläge zur Beseitigung dieser Mängel vorgelegt werden.

Schlüsselwörter: *das Recht auf vorzeitige Kreditabzahlung, Verbraucherkreditierungsgesetz, Verbraucherschutzgesetz, Gesetz über Schuldverhältnisse, EU-Richtlinie 2008/48, Verbraucherkredit, Verbraucherdarlehen, Verbraucherschutz.*